

formák táján keresi, hanem a személyes élménykifejezés és lélektani elemzés elmélyítésével igyekszik közelebb hozni egymáshoz a szavak jelentését és az átélt dolgok tartalmát. A végső cél, hogy a szavak tökéletesen adják vissza az élményt és gondolatot, s a regény hiánytalanul idézze fel a megtörtént eseményeket – elérhetetlen. Tudják ezt a regényírók is, mégsem adják fel a reményt, hogy a mindent kimondó regény egyszer mégis megszülethetik. Legújabb prózáinkban főként Ottlikot és Mészölyt izgatja az a kérdés, hogyan lehetne olyan önmagában megálló művet alkotni, amelyik maga is egy darab valóság, de mégsem csak önmagára vonatkozik. Esterházy az ő nyomdokaikon haladva írta meg a *Függőt*, s hihetjük, a mesterek bizakodva és biztatóan tekintenek az egy emberöltőnyi idővel fiatalabb pályatársukra. (*Magvető Könyvkiadó.*)

BÉLÁDI MIKLÓS

## Munkácsi Miklós: Kihívás

Valóban csak „remekbe szerkesztett detektívhistóriát ad elő” Munkácsi Miklós e regényében? Azt hiszem, ennél többről van szó, és nem is a krimi a lényeg. A forma-kínálta lehetőségeknél sokkal fontosabb tartalom helyenként szinte szétfeszíti a detektívregény adta keretet. És nem is az igazságszolgáltatással, pontosabban nem csak az igazságszolgáltatással van baja Munkácsinak, illetve hőségnek, Simon József bölcsészdiplomás taxisofőrnek; ez jószerivel már csak az utolsó csepp a pohárban. Lássuk, miről is van szó. Simon elvált (gyakori), és a lakásmegosztás után természetesen mindketten nyomorúságos körülmények közé kerültek (ami szintén gyakori), azaz hogy ők szinte szerencséseknek mondhatók, hiszen elég hamar jutottak külön lakáshoz. Ám milyen áron, milyen úton! Minden megtakarított pénzük ráment, s az ezen felül szükségeshez Simon uzsorakölcsönök útján jutott, aminek kamatait természetesen nem tudta tanári fizetéséből fizetni, s így családja után állását is el kellett hagynia. Nem lehet elfogadni azt – és Simonnak Ágóval folytatott beszélgetéséből, valamint a későbbiekből sem az derül ki –, hogy a szakítás oka egy egyszerű félrelépés lett volna. Ez így túl banális lenne, és Munkácsi nem ilyen olcsó téglából építkezik. De a két „elhagyást” nem lehet különszakítva vizsgálni, hiszen Simon további pályáját alapvetően ez a kétszféras (magánéleti és közéleti) válság határozza meg, s egyik a másiknak nem következménye, hanem egyidejű megérlelődésükről van szó. Simon nem egyedül hagyta ott állását, s már ez is mutatja, hogy jóval több ez, mint személyes válság. Fábián Andris ugyanúgy lelépett, s most ő is nyomorog. Csömör? Kiúttalanság? Ez is, az is, hiszen az például, hogy Simon és Kata szeretik egymást, aligha lehet kétséges, Simon mégis ürügyül használta az első lehetőséget a váláshoz. Idegenedés? Simon egyik szinten sem látott lehetőséget a továbbjutásra, ezért próbált meg – ekkor még megpróbált – más vágányon továbbhaladni. De ehhez – különböző, de egymással igen mélyen összefüggő körülmények hatására – még jónéhány szálal el kellett vágnia, ám ezek elkötése végül is nemigen sikerült.

Fölmerül azonban a kérdés: vajon Simon József került-e kívül a társadalmon, a közösségen? A válasz megkereséséhez érdemes pillantást vetni az epizód szereplőkre. Fábián Andris, Simon barátja, egykori tanártársa magasabb cél érdekében hagyta ott a pályát, és most jószerivel embertelen körülmények között nyomorog (a gyereknek nincs cipő a lábán, s valakinek a tenyésznyulait eszik stb.) Ágó – aki ugyancsak elvált – hasonlít talán a legjobban Simonhoz. Bizonyos fokig mindketten eladták magukat, s Ágó legalább anyagilag gondtalan, sőt kifejezetten jó életet tudott magának teremteni ebből. Bukott hős ugyan, de mégiscsak hős, ha szerényen, de benne is megvan a kihívás elfogadása, a lázadás. Bár mintha Munkácsi érezné a válaszáadás keménységét, új és új indokkal igyekszik indokolni hősnője tettét. Végezetül tehát: milyen kö-



zösség, a társadalmi lét milyen sávja, szférája az, ahol mindenki „idegenedik”, ahol az egyéni (anyagi) érvényesülés előtt csak a Kowarski, az elbukott Ágó, valamint a zubolypistai út adott. És ebben a kérdésben szervesen kapcsolódik e regény Munkácsi korábbi alkotásaihoz, hiszen Ákhábel, a munkás, valamint jónéhány novellájának a hőse ugyanezekkel a problémákkal találja magát szemben. Súlyos, osztársadalmi kérdés ez, ezért nem hozhat Simon és Cecília elkészt találkozása sem megoldást.

De Simon súlyosan téved. Büntetőhadjáratakor azt hiszi, maga cselekszik, pedig valójában szó sincsen erről. Itt is ugyanúgy a körülmények – 300 évvel ezelőtt még azt mondták volna, hogy a Végzet – madzagon rángatott bábuja, mint korábban. Tettének fő eredménye, lényege nem is Roska Mici összeroskasztása, hanem egy kétségbeesett sikoly. Egy sikoly a kilátástalanságért, az életbenmaradásért, az élhetésért. Simon (Munkácsi) válasza nem felelet. Halála elkerülhetetlen, okvetlen eredménye az addigi lehetetlen, életképtelen útnak. (*Magvető Könyvkiadó.*)

SZAKOLCZAI ATTILA

VERS

## Gergely Ágnes: Hajóroncs

Egy folyvást gazdagodó és teljesebbé váló költői pálya minden tanulságát természetesen szinte lehetetlen egyetlen mottóba sűriteni, Gergely Ágnes törekvéseire mégis jellemzőnek tarthatjuk *Jelek között* című versének nyitó sorait: „Jel nélkül ne maradj sosem / a szétröpült betonvilágban”. Korunk költészetének vissza-visszatérő kérdése ez: miképp hagyhat maga után a lírikus marandó, elgondolkodásra serkentő nyomokat, mint közvetítheti az egyre bonyolultabbá váló világ jelenségeit úgy, hogy azokban ne csak maga, hanem olvasója is eligazodjék, s felfedezze bennük azokat a személyiség- és szemlélet-teljesítő jegyeket, melyeket oly mohó kielégítetlenséggel keresünk napról napra.

Gergely Ágnes abban a világban, mely egyre jobban és pontosabban ismeri magát, s a tudományos gondolkodás segítségével mind mélyebben hatol be önnön múltjába is, az elemekből, a mindennapi lét atomjaiból egyfajta létezés-modell felépítésén fáradozik. Feladatának rendkívüli nehézségeivel maga is tisztában van, hiszen „A kapcsolatok tisztázatlanok”, mint egyik rapszódijában írja, s az a tény, hogy rohamosan növekszik a tudásanyag, megnehezíti hogy rezzenéstelen tekintettel és egyértelműen tájékozódhassunk az emberi viszonylatok között. Nem véletlen, hogy új kötetének egyik jellemző formája a rapszódia, melynek csapongó életérzése azt sugallja, hogy a tudás és az ismeretlen végletei között egyensúlyozó költő újra meg újra megkísérli egyfajta belső rend megteremtését, nem szűnő vágya, hogy olyan életértékeket mutasson fel, amelyek segítenek eligazodnunk a lét jelenségei között.

Melyek is a költő állandó tájékozódási pontjai? Mielőtt erre a kérdésre megkísérelnénk választ adni, bocsássuk előre, hogy Gergely Ágnes alapvetően etikus költő, az igazi fogódzókát nem az anyag, hanem inkább az erkölcs, az emberi kapcsolatok világában keresi. Mégpedig sajátos nyitottsággal a létre, melynek – verseinek tanúsága szerint – szerves kiegészítője a halál. Olyan világrendben, melyben „fonákra fordul a Teremtés”, megpróbál „egybeérni a halállal”, azaz paradox módon – hasonlóan korunk több jellemző filozófiai törekvééhez – meghosszabbítja az élet kiterjedését, beleágyazva a létet az elmúlásba, az emberi cselekvésnek olyan akusztikáját teremtve meg ezzel, melyben fokozottan jut érvényre a felelősség eszménye, hiszen nemcsak életünkért tartozunk felelősséggel, hanem a halálunkért is.

Ez a felelős, elsősorban az emberre orientált szemléletmód nyilatkozik meg abban is, hogy sajátos értéket tulajdonít a jóság eszményének és gesztusának. A jóság egyszerre jelenti nála a